

ратним акцијама руске и црногорске војске противу Турске.

У тежњи да што вјерније прикаже ослободилачке акције у једном крају, а посебно учешће Никшићана у ослободилачким црногорско-херцеговачким походима, Вељко Шакотић је из коришћене литературе и из других извора саопштио више различитих података о исходу појединих сукоба, па и супротних мишљења о значају ослободилачких акција и поводима за њих. На првом мјесту ту се налазе аргументи писани са различитих војно-политичких и идејних позиција. Са осјећањем историзма као научног метода он је све те доказе упоређивао, трагајући и за новим, да би на крају извео поуздане закључке или саопштио реалне претпоставке. Реализам у приказивању збивања увјерљиво илуструју и она мјеста на којима су ослободилачке тежње и прегнуће становништва никшићког краја жртвовани политичким интересима великих сила. Тако је, рецимо, и Петар I Петровић Његош био приморан да Жупљанима, који су му тражили подршку у борби против насиља турских власти из Никшића, умјесто помоћи упути савјет да буду „с Турцима лијепо“, за то што тако мора бити у ситуацији када су „се цари истинито умирили“, те да „ја

ратити не желим ни с ким“, мислећи на споразум о миру руског и турског цара.

Књига, коју прожима смисао и способност аутора за узрочно-последично приказивање историјских збивања, препуна је и разноврсним подацима: бројкама, цитатима, списима из историјских извора, па и из народних пјесама. Таква документованост у дјелу није се јављала као сметња у његовом стилско-језичком обликовању. Том својом страном оно може да служи као узор нашим истраживачима прошлости. Једноставност и јасност као основна одлика у обликовању материје никада нијесу доведени у раскорак са основним својствима научног стила. То је она врлина књиге, која јој отвара пут до ширег слоја читалачке публике.

За добре познаваоце публикација које приказују мјесне, племенске, па и братственичке историје, оних издања што већ више од једног вијека имају знатан удио у црногорској издавачкој продукцији, књига Вељка Шакотића послужиће и као примјер како се може, а и мора, у приказивању свих догађаја, без обзира на њихове размјере, отклањати митоманија и глобификовање.

Радивоје Шуковић

ПСАЛТИР С ПОСЉЕДОВАЊЕМ ЂУРЂА ЦРНОЈЕВИЋА 1494
репринт-издање, Цетиње 1986

Централна народна библиотека „Ђурђе Црнојевић“ у Цетињу се ваљано представила пред јавношћу објављивањем репринт-издања знамените књиге „Псалтира са посљедовањем“ Ђурђа Црнојевића, који је „рукодјелисан и украшен“ на Цетињу 1494. године, круг сунца трећи, мјесечев круг једанаести, златни број 14, индикта 14, темелиона 4, епакте 3, мјесеца септембра 22. дан. Као суиздавач овог раритета појављује се Цанкарјева

заложба из Љубљане. Ово фототипско издање рађено је према оригиналима који се налазе у *Народној и универзитетној књижници* у Љубљани и Народној библиотеци Србије у Београду, тако да сада ова књига представља цјелину од 358 листа, тиража 650 нумерисаних примјерака. Издавачи су се постарали да и лијепом опремом (кожни повез, фини папир итд.) књигу приближе оригиналу и времену у којем је настала, да доча-

рају читаоцу сву љепоту једног изузетног издања. Ова књига „глагољема псалтир“ по љепоти и значају најглавнија је инкунабула Црнојевића штампарије, јер „сви који хоће могу се богато наслађивати овом књигама. Ко њу чита: био то цар, или владика, или кнез, или протак, сиромах или пали у безбројне напасти — имаће сваку утјеху, јер књига је ова чистоти наставник, жалости промјена, дјевојаштву чувар, Богу приближење, животу учитељ, сваком добру покретач, а с богом измирење и самотворење. Али читалац треба да чита са знањем и пажњом, да не би с непажње пропустио мало, а оштетио се у велико“ (каже се у Поговору).

Овим порукама Псалтир је служио вјери и цркви, али се у њему садржи и много свјетовног — разних података о Црној Гори, загледања у њену прошлост. Изашао из прве државне штампарије у Европи, „Псалтир с посљедовањем“ је изузетно важан споменик писане ријечи и културе уопште. Штампана га је „повељењем благочастиваго, љубиваго и богом хранимаго“ господина Ђурђа Црнојевића, смјерени и освећени монах Макарије из „Чрније Гори“. Књига би „списана“ при свеосвјештенном митрополиту зетском кир Вавили. Колико много података у само једном колофону (поговору)!

Дакле, овдје је садржан, неоспоран и јасан податак о поријеклу искусног графичара и врсног мајстора монаха Макарија, чија се преписивачка активност везује за скрипторијум на Старчевој Горици. Иницијатор штампања књига био је сам господар Црне Горе Ђурђе Црнојевић, по чијем налогу би штампано пет књига, на издисају петнаестог вијека. Слједјећи примјер Макарија посвуд се множи плејада штампара: Никола Маињанин, Стефан Скадранин, Божидар и Вићентије Вуковић, Пахомије, јерођакон Мојсије из Будимље, Јероним Загуровић, митрополит Никанор, Камило Занети, Ђорђе Далмата, Теодор и Радоје из Горажда, Данило из Милешеве, јеромонаси Никанор и Сава, Радич и Тројан

Гундулић из Београда, свештеник Живко, Мардарије, Фрањо Андрић у Котору и још многи знани и незнани посленици штампарства.

Дјела ових мајстора и данас трају, чиме они своја имена преселише у вјечност.

Остаје нада да ће овим обновљеним издањем бити продужено трајање „Псалтира с посљедовањем“ „на вјеки вјеков“. Рецимо и то да је псалтир литургијска књига источне цркве и да се на богослужењима у току седмице прочита цио, а за вријеме Великог Поста два пута у седмици. „Псалтир с посљедовањем“ је настао касније у словенским земљама због оскудице богослужбених књига. Садржи псалме, за пјевање на велике празнике, часослов, мјесецослов с тропарима и кондацима, молебствија, акатисте, ирмосе, икосе и друге службе.

„Псалтир с посљедовањем“ Ђурђа Црнојевића, поред ових елемената, садржи и пасхалну таблицу („Пасхалија са Луновником и синаксаром“), за коју се у њеном наслову каже да је „сложеноје от скари Дамаскинови, изобретеноје господином Ђурђем Црнојевићем“, односно да ју је према таблицама Дамаскиновим „пронашао“ Ђурађ Црнојевић.

Податак да се Ђурађ бавио „изобретенијем“ — израчунавањем и компоновањем таблица говори о његовој одарености и солидном знању из календарске примијењене астрономије онога доба, јер је пасхалија начин израчунавања датума Ускрса (Пасхе) и других покретних празника, а луновници и синаксари су помоћно средство да се дође до траженог датума.

Ова је књига штампана лијепим двобојним словима, црвеним насловним, и нешто ситнијим црним у тексту. Од украса налазимо право богатство иницијала (218) у разним величинама, уплетено у гранчице са лиснатим завршенима, и од орнаментике свега четири заставе са грбом Ђурђа Црнојевића. Иницијали нијесу свуда равномјерно отиснути, тако да се танки оквири сасвим губе. Дакле, има доста одступања у квалитету, понегдје се иницијалима покрива обичан текст.

Број редова на просјечним странама је 27. На страницама има различитих слова која обиљежавају нови ред.

Сликарском ефекту доприноси карактеристична јака употреба црвено-црног штампања.

На крају ваља истаћи да је „Псалтир с посљедовањем“ Ђурђа Црнојевића изузетна књига и по томе што је његов богати фонд иницијала, који чине основну карактеристику ове књиге, послужило као основа даљег рада штампарије. Колики је утицај имала штампана књига (поред осталих и „Псалтир“) из Црнојевића штампарије на ширење писмености и културе уопште,

говори податак да су оне служиле као „извод“ приликом преписивачког рада. Тако се у „Октоиху“ од 1—4 гласа Пећке патријаршије бр. 65, из 1518. године, изричито каже: „Сие писание от Чернојевића извода“.

Због свега реченог треба поздравити појаву поновног издања „Псалтира с посљедовањем“ Ђурђа Црнојевића, у нади да ће се прештампати и остале књиге из ове штампарије. Тим прије што се приближавамо јубилеју многих генерација — 500. годишњице штампане књиге у Црној Гори.

Божидар Шекуларац

ВУК КАРАЦИЋ И ЦРНА ГОРА

Научни скуп о Вуку Караџићу у ЦАНУ

Научни скуп „Вук Стефановић Караџић и Црна Гора“ одржан је у организацији ЦАНУ и Наставничког факултета у Титограду 16. и 17. априла 1987. године. У ЦАНУ су на вријеме извршене припреме за обиљежавање 200-годишњице рођења Вука Караџића. Формиран је Организациони одбор у саставу: Чедо Вуковић, предсједник, Петар Влаховић, Димо Вујовић, Јевто Миловић, Јован Чађеновић, Слободан Калезић и Ристо Радуновић, секретар. Одбор је правовремено извршио припреме за одржавање симпозијума како би научни радници имали времена за израду реферата и саопштења. Основна тема симпозијума „Вук и Црна Гора“ прихваћена је с обзиром на значај ове земље у Вуковом животу и стваралаштву, и на постојање многоstrukих веза између Вука и Црне Горе — историјских, традиционалних, стваралачких и др.

По ријечима Голуба Добрашиновића, најбољег познаваоца ове личности и дјела, Вук никада није заборављао своје коријене нити кидео везе са својим празавичајем.

Црну Гору је доживљавао и као епску земљу, као мајдан народних умотворина, као „животворно врело усменог стваралаштва“. Поносан је био на своје претке, па је то често спомињао у својим списима.

До првих Вукових контаката са Црном Гором дошло је поводом издавања *Рјечника*. Црногорци су га прекорили што се њима није обратио приликом сакупљања пренумераната. Њему је овај „укор“ био драг и послужило му је као повод да искаже дубоку повезаност са овом земљом и њеним народом, тада је изразио жељу да посјети Црну Гору. Писао је владици Петру I још 1818. године, а у другом писму из 1823. моли га да му уз помоћ млађих људи сакупи народне пјесме из Црне Горе. Вук је већ био записао низ значајних пјесама од црногорских пјевача које је срио у Србији.

У току свога живота Вук је одржавао пријатељске и сарадничке односе са четири црногорска владара, са владиком Петром I, са Његошем, књазом Данилом и књазом Николом. Њихови односи били су личне природе и општенародног